

# Azərbaycan dili və ədəbiyyat üzrə müəllimlərin səlahiyyətini təsdiq edən imtahan proqramı

## Azərbaycan dili

- Fonetika.
- Leksika.
- Sözlün tərkibi.
- Söz yaradıcılığı.
- Morfologiya. Əsas və köməkçi nitq hissələri.
- Sintaksis. Söz birləşməsi və cümlə. Sintaktik əlaqələr.
- Cümlə üzvləri. Baş və ikinci dərəcəli üzvlər.
- Həmcins üzvlər. Əlavələr. Cümlədə söz sırası.
- Xitab və ara sözlər.
- Cümlənin quruluşca növləri. Sadə və mürəkkəb cümlələr.
- Sadə cümlənin növləri.
- Mürəkkəb cümlənin növləri.
- Vasitəli və vasitəsiz nitq.
- Dil. Nitq normaları. Yazı və tipləri.
- Dilin üslubi imkanlarının təzahür formaları: funksional və fərdi üslublar.
- Xülasə və tezis.
- Durğu işarələri.

## Ədəbiyyat

- Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı
- QƏDİM DÖVR AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATI (ən qədim zamanlardan XIII əsrə qədər)
  - XI-XII əsrlərdə humanist ideyaları təbliğ edən sənətkarlar: Qətran Təbrizi, Məhsəti Gəncəvi, Əfzələddin Xaqani Şirvani.
  - “Kitabi-Dədə Qorqud” eposu.
  - Nizami Gəncəvi.
- ORTA DÖVR AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATI (XIII – XVI əsrlər)
  - XIII-XIV əsrlərdə anadilli şeirin inkişafı və əsas nümayəndələri: İzzəddin Həsənoğlu, Şeyx Səfiəddin Ərdəbili. “Dastani-Əhməd Hərəmi” və Qul Əlinin “Qisseyi-Yusif” poemaları anadilli epik şeirin ilk nümunələri kimi. Suli Fəqih və Mustafa Zəririn “Yusif və Züleyxa” poemaları. Qazi Bürhanəddin. Bu dövrdə farsca yazan Azərbaycan şairləri. Nizami ədəbi məktəbinin nümayəndələri: Marağalı Əvhədi, Arif Ərdəbili, Əssar Təbrizi.
  - XIV-XV əsrlər anadilli şeirin inkişafında yeni mərhələ kimi. Cahan şah Həqiqi, Kişvəri və Həbib. Dirili Qurbani.
  - İmadəddin Nəsimi.
  - Şah İsmayıl Xətai.
  - Məhəmməd Füzuli.
- YENİ DÖVR AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATI. I mərhələ (XVII – XVIII əsrlər)
  - XVII-XVIII əsrlərdə şifahi və yazılı ədəbiyyatın inkişafı. Yazılı ədəbiyyatda ənənə və novatorluq. Aşıq şeirinin inkişafı. Aşıq Abbas Tufarqanlı, Xəstə Qasım, Sarı Aşıq, Aşıq Valeh. Dastan yaradıcılığının məhsuldar dövrü: “Koroğlu”, “Abbas və Gülgəz”, “Aşıq Qərib”, “Şah İsmayıl”, “Əsli və Kərəm”.
  - Füzuli ədəbi məktəbinin davamçıları: Məsihi, Saib Təbrizi, Qövsü Təbrizi.
  - XVIII əsr poeziyasında realist üsluba meyilin güclənməsi. M.V.Vidadi, M.P.Vaqif.
  - “Koroğlu” eposu.
  - Molla Pənah Vaqif.
- YENİ DÖVR AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATI II mərhələ (XIX əsr)
  - Abbasqulu ağa Bakıxanovun elmi-ədəbi irsi. “Hikmətin fəziləti” əsəri.

- Azərbaycan – Qərb ədəbi-mədəni əlaqələrinin yaranıb inkişaf etməsində M.Ş.Vazehin rolu.
- Xurşidbanu Natəvan və İsmayıl bəy Qutqaşının bədii yaradıcılığı.
- Qasım bəy Zakir.
- Mirzə Fətəli Axundzadə.
- Aşıq Ələsgər.
- Seyid Əzim Şirvani.
- Nəcəf bəy Vəzirov.

- AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATINDA TƏNQİDİ REALİZM VƏ ROMANTİZM DÖVRÜ (XIX əsrin 90-cı illərindən 1920-ci ilədək)

- Dövrün ədəbi-mədəni xülasəsi. Mətbuatın, teatrın, bədii ədəbiyyatın inkişafı. Azərbaycan ədəbiyyatında tənqidi realizm. “Molla Nəsrəddin” Azərbaycan dilində nəşr edilən ilk satirik jurnal kimi. Onun əsas müəllifləri: Cəlil Məmmədquluzadə, Mirzə Ələkbər Sabir, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev, Məmməd Səid Ordubadi, Əli Nəzmi, Əliqulu Qəmküsar, Mirzəli Möcüz və b.

- Azərbaycan ədəbiyyatında romantizm. “Füyuzat” jurnalı və onun əsas müəllifləri: Əli bəy Hüseynzadə, Hüseyn Cavid, Məhəmməd Hadi, Abbas Səhhət, Abdulla Şaiq, İbrahim Tahir, Əbdülxaliq Cənnəti və b.

- Süleyman Sani Axundov.
- Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev.
- Məhəmməd Hadi.
- Abdulla Şaiq.
- Cəlil Məmmədquluzadə.
- Mirzə Ələkbər Sabir.
- Hüseyn Cavid.
- Əhməd Cavad.

- CƏNUBİ AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATI. Məhəmməd Hüseyn Şəhriyar.

- SOVET DÖVRÜ AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATI (1920-1991-ci illər)

- Almas İldırım.
- Mikayıl Müşfiq.
- Süleyman Rüstəm.
- Hüseyn Arif.
- Ənvər Əlibəyli.
- Mirmehdi Seyidzadə.
- Mehdi Hüseyn.
- Cabir Novruz.
- Süleyman Rəhimov.
- Mirzə İbrahimov.
- Hikmət Ziya.
- Əliağa Kürçaylı.
- Cəfər Cabbarlı.
- Səməd Vurğun.
- Rəsul Rza.
- Mir Cəlil.

MİLLİ ÖZÜNÜDƏRKƏ QAYIDIŞ MƏRHƏLƏSİ VƏ KEÇİD DÖVRÜ AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATI (XX əsrin 60-90-cı illəri)

- İsa Hüseynov.
- Məmməd Araz.
- Əli Kərim.
- Anar.
- Elçin.
- Sabir Əhmədli.
- Zahid Xəlil.
- İlyas Əfəndiyev.

- İsmayıl Şıxlı.

- ÇOXMETODLU AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATI (müstəqillik dövrü)

- Xəlil Rza Ulutürk.

- Fikrət Qoca.

- Qılman İlkin.

- Mustafa Çəmənli.

- Eyvaz Zeynalov.

- Bəxtiyar Vahabzadə.

- DÜNYA ƏDƏBİYYATINDAN SEÇMƏLƏR

- İvan Krılov. Ernest Heminquey. Çingiz Aytmatov.

- ƏDƏBİYYAT NƏZƏRİYYƏSİ

- Nəzm və nəsr. Azərbaycan şeirində vəznələr. Yazılı ədəbiyyatda ədəbi növlər və janrlar. Bədii gülüş.

Bədii əsərin quruluşu. Süjet və kompozisiya. Bədii əsərin dili. Bədii yaradıcılıq metodu.